

Eerste zending der Broedergemeente onder de heidenen, en wel onder de negers te St. Thomas.

<https://hdl.handle.net/1874/356538>

36
EERSTE ZENDING

5

DER

BROEDERGEMEENTE

ONDER DE

HEIDENEN,

EN WEL ONDER DE NEGERS TE

St. Thomas.

TE ROTTERDAM, BIJ

M. WIJT & ZONEN.

1841.

[60]

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

REPORT

1911

De Graaf van Zinzendorf had reeds in het jaar 1715 gedurende zijn verblijf in het Pedagogium te *Halle*, met de vriend van zijne jeugd, Frederik van Watteville, een verbond gemaakt om Zendingsposten op te rigten, vooral onder die Heidenen, wier lot zich niemand bijzonder aantrok. Hij vond gelegenheid om door Prof. Franke veel te hooren van den door Frederik IV Koning van *Denemarken*, te *Trankebar*, in *Oost-Indië*, onder de Malabaren gestichtte Zendingspost; en Zendingen te leeren kennen, door Franke voorbereid, die over *Kopenhagen* derwaarts gezonden werden, of van daar hen kwamen bezoeken.

Dit gaf aanleiding dat hij groote begeerte kreeg, het Rijk van God ook onder de Heidenen uit te breiden, indien er zich een weg toe opende.

In het vervolg van tijd, bleef hij steeds daaraan denken. Hij zocht onder anderen op zijne reizen, na het volbrengen zijner studiën, gedurende zijn verblijf in *Holland*, berigten in te winnen omtrent de Heidensche landen.

Bij eene bijeenkomst der gemeente in *Hernhut* openbaarde zich eene levendige wensch om het Rijk van God uit te breiden, en naar vermogen met Gods hulp alle krachten in te spannen om daaraan mede te werken. Bij gelegenheid dat men daar ter plaatse (10 Febr. 1728) de eerste Dank- en Vastendag hield, voelden

de broeders zich krachtig opgewekt, om met Gods hulp eene eerste proef te wagen.

Men sprak onder anderen van verafgelegene landen, als van *Turkijen*, *Moorenland*, *Groenland*, *Lapland*, enz. Toen men het, naar den uiterlijken schijn, voor onmogelijk hield, deze landen te bezoeken, gaf de Graaf te kennen, dat naar zijne gedachten de Heer de broederen nog wel genade en kracht daartoe zou willen verleenen, hetgeen hun zeer bemoedigde en velen gewillig maakte om handen aan het werk te slaan, wanneer er eene nadere aanleiding toe komen zou.

Deze bood zich aan toen de Graaf van Zinzendorf in 1731 eene reis naar *Kopenhagen* deed, en daar de krooning van Christiaan VI bijwoonde. Hij was reeds lang aan het hof van *Denemarken* gunstig bekend, en dacht door eene aanstelling aldaar, die hem echter niet te zeer aan dat land verbond, op eene goede wijze van zijn ambt in *Dresden* af te komen, dat hem te veel tijd ontnam, die hij gebruiken konde tot nut der gemeente.

Niettegenstaande al de achting en vriendschap die hij van de koninklijke familie genoot, bereikte hij toch zijn oogmerk niet. Intusschen moest dit zijn bezoek de aanleiding geven tot de eerste zending der Broedergemeente onder de Heidenen. Eenige Broeders, namelijk die de Graaf in zijne dienst medegenomen had, maakten kennis met zekeren West-Indischen Neger Anton, die in *Kopenhagen* bij den Opperstalmeester de Graaf van Laurwig diende.

Beze vertelde hun, vooral aan David Nitsch-

man, de oudste, (die naderhand de eerste Zendingelingspost mede hielp oprigten en in 1735 tot Bisschop gewijd werd in de zaken tot bevordering van het Zendingelingswerk), aan deze vertelde Anton, dat hij reeds dikwijls, in *St. Thomas* eenzaam aan het strand gezeten, zeer gewenscht had naar eene nadere Goddelijke openbaring, en God had gebeden hem licht te geven in de leer, van welke onder de Christenen gesproken werd. God had het op eene wonderbare wijze beschikt dat hij te *Kopenhagen* kwam, waar hij in het Christendom werd onderwezen en gedoopt. Nadat hij verder de treurige uiterlijke en innerlijke toestand van de Negers in *St. Thomas* levendig beschreven had, beklaagde hij vooral het treurige lot van zijne eigene zuster aldaar, die, zoo als hij, het verlangen koesterde God te leeren kennen, zonder daartoe in hare slavernij tijd of gelegenheid te hebben. Zij bad God dikwijls, dat Hij haar iemand mogt zenden, die haar van den weg der zaligheid zou kunnen onderrigten. Hij uitte daarbij de hoop, dat, wanneer zoo iets gebeurde, zij en vele anderen met haar eenstemmig denkende Negers, zich tot het Christendom bekeerden zouden.

De Graaf van Zinzendorf, die dit vernam, kwam de zaak zoo belangrijk voor, dat hij wel gaarne David Nitschman voort van *Kopenhagen* naar *St. Thomas* gezonden zoude hebben, om deze heilbegeerige Negerin en anderen met haar den troost des Evangeliums te brengen. Daar dit echter niet gebeuren konde, zoo nam hij deze zijnen wensch meê naar *Hernhut*, waarheen op

zijn verlangen de Neger Anton als bediende van David Nitschman hem volgde, om zijne begeerte mondeling aan de Gemeente aldaar voor te stellen. Kort na de terugkomst van den Graaf, deelde hij, volgens zijne gewoonte, den 23 Julij 1731 aan de bijeenvergaderde Gemeente, de merkwaardigste omstandigheden van zijne reis mede, en bovenal wat hij van de Negers in *St. Thomas* vernomen had.

Door zijn verhaal werden twee jonge broeders, Johan Leonard Dober en Tobias Leupold, opgewekt, aan deze arme slaven het Evangelie te gaan verkondigen. Zij waren groote vrienden, en zeiden elkander echter dien dag niets van hetgeen in beider ziel omging.

Toen Leonard Dober den volgenden morgen met denzelfden wensch wakker werd, die hem 's nachts had bezig gehouden en hem weinig liet rusten, sloeg hij, in zijne onzekerheid of het ook verkeerde gedachten waren die hem bezig hielden, in het tekstboek van dat jaar de woorden op, voor 3 Augustus bestemd: *Deut. XXXII: 47. Want dat is geen vergeefsch woord voor ulieden, maar het is uw leven, en door ditzelve woord zult gij de dagen verlengen;* met de woorden er bij uit het gezangboek: ja waarlijk blijft het er bij, dat de waarachtige Getuige *Amen* genoemd wordt, en dat de vervulling alleen in den naam van Christus zij; ja, amen getrouwe Getuige, ja amen, amen.

Deze woorden beurden hem op in zijne wankeelmoedigheid. Hij had te dien tijde de gewoonte, alle avonden met Tobias Leupold het

gebeurde van den dag te bespreken en zamen te bidden, dikwijls tot middernacht.

Daar Tobias Leupold hem nu bijzonder ingevallen was tot medehulp onder de slaven te *St. Thomas*, nam hij zich voor, aan hem zijn wensch te openbaren, en wanncer die even zoo gestemd was als hij, de zaak verder bekend te maken. Hoe blijde en verwonderd was hij, toen hij bij zijn vriend dezelfde gezindheid bespeurde, en tevens dat ook hem geen andere medgezel dan zijn vriend was ingevallen.

De broeders kwamen toen ter tijd alle avonden in het gemeente-logement bijeen, gingen twee aan twee buiten *Hernhut* om te bidden, en zongen, terugkomende, eenige gezangen; dat was ook het geval dien avond toen Leonard Dober en Tobias Leupold elkander den wensch, om naar *St. Thomas* te gaan, medegedeeld hadden. Terwijl zij zingende voorbij het huis van de Graaf van Zinzendorf kwamen, trad hij met de Magister Schäffer, die toen juist een bezoek in *Hernhut* deed, midden onder de broeders, zeggende: „Heer Magister, onder deze broeders zijn Zendelingen naar *St. Thomas*, *Groenland*, *Lapland* en andere plaatsen.” Deze weinige woorden, door den Graaf met veel vreugde en geloofsvertrouwen uitgesproken, versterkten de beide broeders in hun besluit, en zij vatteden moed, om den Graaf in het geheim hunne gezindheid bekend te maken.

Dit geschiedde in een brief, die zij 25 Julij met geslotene deuren schreven en hem in het geheim overhandigden; het slot van dezelve was:

„Waarde broeder! bewaar ons geheim, denk er over na, en heb de goedheid ons uwe gedachten hierover te doen weten. De Heer geleide ons op rechte, al zijn het ook moeilijke wegen.” De Graaf verheugde zich over hun voornemen, liet hen roepen, om nog eens breedvoeriger de zaak te bespreken.

De brief werd daarop aan de Gemeente voorgelezen, doch zonder namen te noemen. Den 29 Julij kwam bovengemelden Neger Anton in *Hernhut* aan. Kort na zijne aankomst werd hem de gelegenheid verschaft, zijne belangen openlijk in de Gemeente voor te dragen, waarbij de Graaf hem tot tolk diende, dewijl die Hollandsch sprak. Hij vertelde met een bewogen hart van den treurigen toestand der arme Negers in *West-Indië*, hoe zij niet alleen onder de hardste slavernij zuchtten, maar ook in blind heidendom en gruwelijke zonden leefden, daar zij van God en Christus niets wisten.

Daarbij gaf hij zijne hoop te kennen, dat vele Negers zich bekeeren zouden, wanneer de Heiland hun werd verkondigd, vooral noemde hij ook zijne zuster; gaf tevens niet onduidelijk te kennen, dat men ter naauwernood gelegenheid zou vinden, omgang met de Negers te krijgen, om hen te kunnen onderrigten, indien men niet zelf een slaaf werd; want zoo zwaar moesten zij altoos arbeiden, dat men hen niet zou kunnen naderen om hen onderwijs te geven, indien zulks niet onder den arbeid geschiedde.

Leonard Dober en Tobias Leupold lieten zich door deze voorstelling der zaak niet afschrikken,

maar verklaarden: dat zij bereid waren hun leven in de dienst van den Heiland op te offeren, zelfs slaven te worden, indien zij daardoor slechts ééne ziel konden winnen.

Hun voornemen vond intusschen in de Gemeente weinig bijval. De meesten beschouwden het als eene goed gemeente, maar onuitvoerbare inval van moedige jonge lieden. Martin Linner, Opziener der Gemeente, kon zelfs niet besluiten, Leonard Dober van *Hernhut* te zien vertrekken, daar die hem zulk een trouwe helper was, en hoopte dat hij zijn opvolger zoude worden, daar zijne zwakke gezondheid hem geen lang leven voorspelde. De moeilijkheden, die zich bij de broeders opdoden, dienden om hun plan te rijper te overleggen, en zich te verzekeren dat het overeenkomstig de wil van God was.

Leonard Dober verklaarde onder anderen schriftelijk aan de Gemeente: » Dewijl van mij verlangd wordt de gronden open te leggen, die ik voor de zaak hebbe, zoo verklaar ik, dat het mijn wensch niet geweest is, om tijdelijk voordeel te reizen, maar om mij vaster aan onzen heer te verbinden; dat echter, toen de Graaf van *Denemarken* terug kwam en van de Negers verhaalde, het op eens bij mij levendig werd en steeds bleef. Daarop besloot ik, als nog een broeder met mij wilde gaan, mij als slaaf aan te geven en hun zoo veel van den Heiland te leeren, als ik zelf van Hem ondervonden heb, daar ik zeker geloof dat het Woord des kruises ook in zwakheid eene bijzondere kracht uitoefent. Ik dacht er nog bij: al kan ik ook nie-

mand waarlijk van nut zijn, dan bewijs ik toch mijne gehoorzaamheid aan onzen Verlosser! Ik laat het over aan het oordeel der Gemeente, en betuige geene andere reden te hebben als de gedachte, dat er nog menschen op het eiland zijn, die niet kunnen gelooven omdat zij niet gehoord hebben."

Een jaar verliep, in hetwelk hij zich zelf beproefde over zijn voornemen, en, daar de Gemeente er altoos nog gedeeltelijk tegen was, vroeg de Graaf hem, die het zelf bleef goedkeuren: of hij er in bewilligde, dat men door het lot den wil des Heeren zocht te vernemen. Leonard Dober antwoordde: voor zijne eigene gerustheid was het niet noodig, maar voor de hunne konden zij doen wat zij goed vonden. Hij werd dan geroepen om zelf het lot te werpen, en trok uit verscheidene, op briefjes geschrevene gezegden, de woorden: *Laat de jongeling trekken, de Heere is met hem.* Hiermede eindigde op eens alle twijfel en zwaarigheden. Leonard Dober werd in zijn nieuw ambt aangesteld, en de Opziener der Gemeente, Martin Linner, sprak in naam der Gemeente de zegen over hem uit. Daar intusschen Tobias Leupold al eens vroeger door het lot bestemd was om te blijven, en men Leonard Dober niet alleen wilde laten reizen, verzocht hij, David Nitschman tot zijn reisgezel te mogen hebben, die de eerste kennis had gemaakt met de Neger in *Kopenhagen.* Met toestemming der Gemeente werd hem dit voorgeslagen, en hij bewilligde er in, niettegenstaande hij vrouw en kinderen had.

In de avondbijeenkomst van 18 Augustus 1732 namen deze eerste Zendingen afscheid van de Gemeente, welke, naar het toenmalige gebruik, hoofd voor hoofd hem zegenwenschen toezongen en hem die tot aandenken meêgaven, welker getal meer dan honderd bedroeg, allen dienende tot opwekking en versterking van het geloof; in velen lag ook wat profetisch. Den 20 Aug. 's avonds laat kondigde de Graaf Leonard Dober aan, dat hij den volgenden morgen vertrekken zoude, — hield hem dien nacht bij zich, en den 21, 's morgens vroeg om 3 uren, reed hij met hem en met David Nitschman tot *Bautzen*, beval hun en hun belangrijk voornemen den Heere en zijne genade aan, en zegende eerstgenoemde met oplegging der handen in.

De dagtekst was: Kinderen stamelen maar, als zij hun hart tot God verheffen; maar proeven te geven is bewaard voor de jeugdige krachten, die zich bevlijtigen hunne vijanden te vernietigen, en door het leger heen te dringen tot het dierbare Vaders huis. 1 Joh. II: 13.

In plaats van alle onderrigt kreeg Leonard Dober alleen de raad mede, zich in alles door den Geest van Jezus Christus te laten leiden. De Graaf gaf hun ieder een dukaat mede op reis; behalve dat, hadden zij elk drie daalders, en met dit weinige geld zetteden zij hunnen weg te voet voort, over *Brunswijk* en *Hamburg* naar *Koppenhagen*. Op hunne reis bezochten zij verscheidene godvruchtige vrienden. Velen van hun echter, die zij iets van hunne oogmerken zeiden, maakten hun bedenkingen en zochten hen

op andere gedachten te brengen. Zij stelden hun voor, dat onoverwinnelijke hinderpalen hun in den weg waren ter uitvoering van hun voornemen, en dat zij in dat afgelegen onbekende land onbeschrijfelijke moeilijkheden, ja een zekere dood te gemoet gingen. Men vertelde toen vele leugens van de verschrikkelijke gruwelen en wraakzucht der Caraïben of Cannibalen, waartoe deze oorspronkelijke inwoners der na hun genoemde West-Indische eilanden vervielen door de onregtvaardigheden van de hun verdringende Europeërs, vooral der Spanjaarden.

De broeders zochten deze bedenkingen niet te wederleggen, maar hielden zich vast, als ziende den Onzienlijken, en verlieten zich op de trouw van den heer, die hun geroepen had. Leonard Dober antwoordde gewoonlijk: hij was zelf verwonderd, als hij aan zijn voornemen dacht; hij kon echter niet anders doen, dan zijne inwendige roepstem volgen en de raad van God, zoo hij meende, daardoor te dienen.

De Gravin van Stolberg in *Wernigerode* was eene van de weinigen, die gunstig dachten over hun voornemen. Zij knoopte een vriendschappelijk gesprek met hen aan; onder anderen vroeg zij Leonard Dober, met welke gewaarwordingen hij van vader en moeder afscheid genomen had. Naderhand trokken zij op haar verzoek ieder een spreuk, en Leonard Dober voor zich, uit Ps. XLV. *Hoor, o dochter, en ziet en neigt uwe ooren, en vergeet uw volk en uws vaders huis.* Daarop sprak de Gravin deze woorden tot hen: Ga henen, en wanneer zij u ook

zouden dooden om des Heilands wil, Hij is alles waardig. — „Deze woorden waren olie op mijn hoofd,” schreef Leonard Dober in 1740 aan deze Gravin, „en de reden waarom deze uwe woorden mij zoo bijzonder weldadig en gezegend waren, is, omdat uwe genade de eenige waart op de geheele reis, en, behalve de Graaf van Zinzendorf, de eenige op de geheele wereld, die mij de zaak niet moeijelijk gemaakt hebt.”

In *Kopenhagen*, waar zij den 15 September aankwamen, vond hun voornemen volstrekt geen bijval. Uit alle standen stelde men hun de onmogelijkheid voor. Men zeide hun, dat geen schip hen zoude meènenemen, dat zij, bijaldien zij in *St. Thomas* aanlandden, hun bestaan daar niet zouden vinden, en, wat de verkondiging van het Evangelie betreft, niet eens bij de Negers zouden kunnen komen. Op hun antwoord dat zij slaven wilden worden, met de Negers wilden arbeiden, om zóó omgang met hun te krijgen, werden zij daarover als over een dwaze inval bespot. Zelfs de Directeurs van de West-Indische Compagnie, welke bevorderaars van de goede zaak waren en vrienden van den Graaf van Zinzendorf, en aan welke de beide broeders aanbevelingsbrieven hadden meègekregen, konden de reis niet goedkeuren en wilden dezelve niet bevorderen.

Hanne weigering was gegrond op de inrigting en behandeling der slaven in West-Indië en op de duarte der levensmiddelen aldaar, waardoor het blanken zonder eenig vermogen bijna onmogelijk zijn zoude daar te bestaan. De Opperka-

merheer von Pless vroeg aan de broeders: »hoe denkt gijlieden in *St. Thomas* te bestaan?" Hun antwoord was: »wij willen als slaven met de Negers arbeiden." »Dat kunt gijlieden niet," zeide hij daarop, »dat wordt volstrekt niet toegelaten." David Nitschman hervatte: »dan zal ik mijn handwerk als timmerman te baat nemen." »Maar hoe dan de andere, de pottemaker?" vroeg de Opperkamerheer; en Nitschman antwoordde: »die zal ik meê onderhouden."

Tot vermeerdering der bezwaren die de twee broeders van alle kanten gemaakt werden, kwam nog het gevoelige leed, dat de Neger Anton, wiens berigten de eerste aanleiding hadden gegeven tot de onderneming der broeders, nu geheel veranderd was, en alles terug nam wat hij in *Hernhut* gezegd had van het verlangen naar de kennis van God zijner eigene zuster, en van vele andere Negers op *St. Thomas*.

Hij had zich van vrome, maar tegen de Gemeente gezinde menschen laten innemen, en het gevolg er van was, dat hij zijn best deed de broeders van hun voornemen af te brengen. Evenwel gaf hij hun bij hun vertrek een brief aan zijne zuster mede. Te midden van alle deze afschrikkende hinderpalen bleven de beide broeders onbewegelijk bij hun voornemen, ook nam David Nitschman de voorslag van Leonard Dober niet aan, om naar *Hernhut* terug te keeren en hem alleen te laten, maar volhardde getrouw met hem. Daar hun hulp van menschen ontbrak, hielden zij zich des te getrouwer aan den Heer, die hemel en aarde gemaakt heeft.

Leus in groote verlegenheid zijnde over hunne reis, viel hun oog op de volgende woorden uit het tekstboekje der Gemeente, Num. XXIII: 19. *Zou Hij het zeggen en niet doen? Of spreken en niet bestendig maken?* en diende om hun vast verzekerd te houden, dat God het werk, door Hem begonnen, zeker zou ten uitvoer brengen.

Door hunne standvastigheid kwamen van tijd tot tijd verscheidene personen in *Kopenhagen* er toe, hunne voornemens nader te overwegen en hun aan de uitvoering behulpzaam te zijn. Onder deze behoorden de beide hofpredikers Reuss en Blum, die niet alleen zelfs uit overtuiging dat de roeping van deze broeders uit God was, hun ondersteunden; maar ook andere voorname lieden tot dezelfde overtuiging bragten. Zelfs aan het hof werd hun verblijf aldaar en hun voornemen bekend. De Koningin was hun zeer goed gezind, en de Prinses Charlotte Amalie gaf hun, ongevraagd, eene bijdrage tot de reis en eene Hollandsche Bijbel. Dergelijke weldaden werden hun nog van andere zijden toegevoegd. Eenige staatsmannen, welke de op overtuiging des harten gegronde opgeruimdheid der twee broeders zagen, namen afscheid van hen met de woorden: » Ga dan in Gods naam; onze Heiland heeft visschers gekozen om Zijn Evangelie te prediken, en Hij zelf was een timmerman, of zoon eens timmermans." De Heer Martens, de koninklijke schenker, was hun behulpzaam, om op een hollandsch schip, naar *St. Thomas* bestemd, te komen, dewijl geen schip van de West-Indische Compagnie hun wilde medenemen.

Deze kapitein nam hun gaarne aan, en de weldadigheid van hunne begunstigers had hun in de mogelijkheid gesteld, niet alleen hun vracht en kost te betalen, maar ook de noodige werktuigen aan te schaffen om hun timmermans handwerk uit te oefenen.

Na afscheid van hunne vrienden genomen te hebben, gingen zij den 28 October 1732 aan boord, en nog denzelfden dag ging het schip onder zeil. Het scheepsvolk bemoeide zich wel dra met hun. Eenige bespotteden hun als dwazen, anderen beklagden hun dat zij zich in een zoo ongezond land begaven, in hetwelk de Europeanen meestentijds aan hevige krankheden stierven, of van honger omkwamen, daar de levensmiddelen zoo duur waren.

In plaats van hierop veel te antwoorden, zochten de beide broeders eenige van het scheepsvolk voor den Heiland te winnen, en toen dit hen ook niet gelukte, verkregen zij door hun geheele gedrag toch zooveel, dat men hen vriendelijk behandelde en veel goeds bewees.

Bij al de moeilijkheden en gevaren van hunne zeereis, die meer als tien weken duurde, wendden zij zich met geloovigheid tot den Heiland, en ondervonden zijne hulp. Bij stil weder hield David Nitschman zich bezig met het vervaardigen van een kleederkast voor den Scheepskapitein, waarmede deze zoo zeer tevreden was, dat hij hem daarna aan de blanken in *St Thomas*, als een goed werkman aanbeval.

De kapitein had plan gemaakt in *St. Eustatius* binnen te loopen, en dat zou een groot opont-

houd veroorzaakt hebben; tegenwind liet het echter niet toe, en zoo kwamen zij den 13 December in *St. Thomas* aan land, wanneer de dagtekst was: *De Heer rust zich een volk uit ten strijde*, Jes. XIII: 14. Rust u uit, gij Christenen, de vijanden zoeken u te overmeesteren, ja de satan zelf heeft u begeerd.

Zij waren thans op de kampplaats waar zij hun geloof en hunnen moed moesten zoeken staande te houden tegen alle tegenstand, die zij wel vooruit konden zien, wanneer zij arme neger-slaven van de duisternis tot het licht, van het geweld des satans tot God zouden zoeken te brengen.

Geen wonder dus dat op het gezicht van het eiland *St. Thomas*, hun een zwaarmoedig gevoel overmeesterde. De uitkomst heeft hun voorgevoel geregtvaardigd, maar ook bewezen dat in dit werk de regte man gestreden, en zijn leger de overwinning heeft behaald.

Daags na hunne aankomst, een zondag, toen de dagtekst luidde, Rig. XIII: 19. *Hij handelde wonderlijk in zijn doen*, waren zij juist aan het overleggen hoe zij zich op deze dure, geheel vreemde plaats, op het goedkoopste zouden inrigten, toen een Neger hen eene uitnoodiging bracht om bij een planter op het eiland, den Heer Lorenzen, te komen. Een gewezen bediende, Daniel genaamd, had hun een brief aan dien vriend medegegeven, en de beide broeders zonder hun weten aan hem aanbevolen. Deze man bood zich nu geheel vrijwillig aan, hun bij zich te nemen, en van al het noodige te verzorgen, tot

dat zij zich op hun eigen hand zouden hebben ingerigt, of bij iemand anders hun intrek konden nemen.

In dit aanbod erkenden zij dankbaar de trouwe liefderijke zorg van hunnen Hemelschen Vader. Diezelfde zondag begonnen zij aan de uitvoering van hetgeen hun bewogen had over den oceaen, naar *St. Thomas* te reizen. 's Middags zochten zij Anna, de zuster van bovengenoemde Neger Anton op, welke op de toen bestaande kompanie plantage diende, met haar tweede broeder Abraham. Aan deze bragten zij een groet van Anton en lazen hem de brief voor, die hij voor hem medegegeven had; dezelve bevatte een bericht van zijne bekeering, en eene vermaning aan hun, om zijn voorbeeld te volgen. Na aanleiding van Joh. XVII: 3, *Dit is het eeuwige leven, dat zij u kennen den eenigen waarachtigen God en Jezus Christus dien gij gezond hebt*, welke tekst aangehaald werd in den brief; namen de broeders de gelegenheid waar, hun en andere tegenwoordig zijnde Negers, de algemeene verlossing die in Christus Jezus is, aan te prijzen. Ook voor ulieden heeft Jezus de zaligheid verworven: en wij zijn gekomen om u dat te verkondigen. Hoewel zij duitsch met hollandsche woorden gemengd, spraken, die zij van het scheepsvolk en uit de hollandsche Bijbel geleerd hadden, werden zij toch van de Negers verstaan. Zij klapte in de handen van vreugde over deze boodschap. Tot dusver hadden zij gemeend, dat hetgeen de broederen hun aanprezen een uitsluitend voorregt was van hunne blanke heeren,

waarop de Negers geen aanspraak konden maken.

Deze eerste prediking van het Evangelie liet een diepe indruk na in het hart van de Negerin Anna en van haren broeder Abraham, en zij zagen van dien dag af de broeders aan, als hun van God gezonden leeraars. Deze merkwaardige dag was de Zondag waarop het elfde Kapittel van het Evangelie van Matth. gepredikt wordt, waar de Heiland zegt: *den armen wordt het Evangelie verkondigt.*

Dit was het geringe begin van de werkzaamheden der broeders in *St Thomas*, welke zegen zich naderhand over duizenden uitgebreid heeft. De twee broeders gebruikten iedere gelegenheid om aan de Negers de weg des levens aan te wijzen, zij bezochten hun alle Zaterdagavonden en alle Zondagen, vooral op de Compagnie plantage, en wonnen van tijd tot tijd hunne liefde en hun vertrouwen. De hartelijkheid in den omgang, welke de broeders met de prediking van het Evangelie vereenigde, droeg daar veel toe bij, welke een te diepere indruk moest maken, daar het voor de Negers iets zeer ongewoons was dat de Blanken zoo gemeenzaam met hun omgingen.

Nadat het verblijf en de bedoelingen van de broeders bij de Blanken van het eiland bekend geworden waren, kwamen er goede en kwade geruchten van hen in omloop, werden zij van eenige geëerd en voor dienaren Gods gehouden, die gekomen waren om de Negers te bekeeren; zoo werden zij van anderen veracht, zelfs voor verleiders uitgescholden, die men hoe eerder hoe

liever uit het land moest jagen. Zelfs verscheidene Negers bespottede hen als dwazen, wanneer zij hun toevoegden, hoe ellendig en ongelukkig zij waren zoo lang zij zonder Christus, dat is zonder God in de wereld leefden. Dit alles echter verhinderde hen niet, hun doel in het oog te houden en aan de bekeering der Negers en ook bij voorkomende gelegenheden, aan die der Blanken te arbeiden.

Zij ondervonden ook beiden de gevolgen van het ongezonde Westindische klimaat, daar zij meermalen door hevige ziekten overvallen werden. Voor hun niterlijk bestaan was de eerste tijd door de goedheid van den Heer Lorenzen gezorgd, die hen in zijn huis had opgenomen. Ook vond David Nitschman aanstonds zoo veel timmerwerk, dat zij zich beiden daarvan konden onderhouden. Daar evenwel zijne aanstelling van de Gemeente niet verder ging, als Leonard Dober naar *St. Thomas* te begeleiden, en dan met de eerste gelegenheid naar Europa terug te keeren; zoo was het voor laatstgenoemde bijzonder van belang ook van zijn handwerk te kunnen bestaan, maar alle zijne pogingen om zijn pottbakkers handwerk te beoefenen, mislukten, gedeeltelijk door de slechte aarde en gedeeltelijk door gebrek aan een goede oven. Evenwel wilde hij het vertrek van David Nitschman niet langer terughouden, toen er zich in April 1733 eene scheepsgelegenheid opdeed. Dewijl hij hem zelf tot reisgenoot gekozen had, maakte de gedachte aan zijne, in *Hernhut* achtergelatene vrouw en kinderen hem niet wei-

nig bezorgd, voor het behoud van zijn leven.

Den 17 April 1733, moesten deze broeders, die zoo lang getrouwe medehelpers geweest waren, scheiden. Voor zijn vertrek vermaande David Nitschman, Anna en andere Negers, aan wien hij menigmaal onderrigt had gegeven, tot standvastigheid en trouw en nam onder vele tranen afscheid van hun. Leonard Dober verliet hij na hartelijke zegenwensen, en gaf hem, daar hij nog niet veel geld verdienen kon, zoo veel van het zijne als hij niet noodig had voor zijne reis.

In den brief, welke Leonard Dober aan de Hernhutsche Gemeente mede gaf, drukte hij de gesteldheid van zijn hart op de volgende wijze uit: „Christus is het hoofd der gemeente, wij zijne leden. Ik heb menige zorgen gekend en toch geen wezenlijk lijden; daarvoor dank ik de Heer. Ik ben er door geöfend; en wanneer ik Gods leidingen met mij nadenk moet ik zeggen: ik ben veel geringer dan al uwe weldadigheden en trouw, en hij heeft ook aan ons bewezen dat hij ons gezonden heeft, hoewel tot nog toe weinigen het Evangelie aangenomen hebben. Ik bidde u geliefde broeders, dat gij mijner gedenkt en mij met uwe gebeden ondersteunt, op dat ik getrouw moge bevonden worden in de verkondiging van het Evangelie en de Heer de harten moge openen.”

David Nitschman kwam den 16 Junij 1733 te *Kopenhagen* aan, waar hij het genoeg had de denkwijze van zijne vrienden en begunstigers, vooral van den Opperkamerheer von Pless, zeer

veranderd te vinden ten voordeele van de bekeering der Negers op *St. Thomas*. Met zijne mededeelingen van den loop der zaken in den begonnen Zendelingspost, gaf hij veel vreugde. Even zoo ging het hem in *Hernhut*, waar hij den 24 Julij gelukkig aankwam. Nu was Leonard Dober alleen in *St. Thomas*, en zonder uitzigt, hoe zich middelen van bestaan te verschaffen. Zijne vrienden aldaar hadden het niet goedgekeurd, dat hij zijn medgezel, die hem tot dus ver had onderhouden, naar Europa had laten vertrekken, en raadden hem, dat hij ook liever derwaarts gaan zoude; hij bleef echter met volhardend geloof voortgaan, al stond hij nu alleen.

Nauwelijks waren er drie weken verlopen, na het vertrek van David Nitschman, of Dober kreeg van den nieuwen Gouverneur, den Heer Gardelin, zeer onverwacht eene aanstelling als hofmeester van zijn huis. Hij nam dit ambt onder de voorwaarde aan, dat het hem vrij zou staan, na het verrigten van zijne bezigheden, de belangen der Negers te behartigen. Den 6 Mei aanvaardde hij dien post. Deze brave man nam hem, zoo als hij zich uitdrukte, alleen om zijne godsvrucht in zijne dienst, vermaande hem daarbij, zich vast te houden aan God, voor Hem te wandelen, en zich vooral te wachten voor de in dat land meest heerschende zonden. Over deze verandering drukt zich Leonard Dober op de volgende wijze uit: „Het scheepsvolk, dat mij tot hiertoe zoo bespot had, verwonderde zich en noemde mij gelukkig; ik

evenwel was er bezorgd onder, hoewel mijn meester mij dadelijk verlof had gegeven, op bepaalde tijden uit te gaan waarheen ik wilde, als ik mijne zaken maar in orde hield. Daar bleef ik nu eenigen tijd, at dezelfde spijzen als den Gouverneur, had, in één woord, alles wat men zich maar wenschen kan. Ik schaamde mij echter zoo zeer, dat ik niet bij mijn eerste plan gebleven was, namelijk een slaaf op *St. Thomas* te worden, en de geheele levenswijze was mij zoo ongewoon en weinig voor mij geschikt, dat ik menigmaal er zeer bedroefd over was. Ik moest mijn hart hiermede tevreden stellen, dat ik zeker wist dat ik de leidingen der Voorzienigheid gevolgd was, want ik had een verbond met den Heer gemaakt, geene aanstelling bij iemand te zoeken, maar mij kinderlijk en blindelings te laten leiden." Nadat hij in het begin van het jaar 1734 eene zware ziekte doorgestaan had, besloot hij zijn heer om ontslag uit zijne dienst te vragen, daar dezelve hem hinderlijk was in zijn eigenlijk beroep. De Gouverneur ontsloeg hem ongaarne. Daarop huurde hij in *Tappus* eene kleine kamer, welke hij den 19 Januarij 1734 betrok, en verdiende met waken voor de burgers en op andere wijzen zijn onderhoud, dat meest uit water en brood bestond, en was desnietteenstaande, volgens zijne eigene uitdrukking, bij deze verandering te moede, als een vogel die in de vrije lucht komt, dewijl nu niets hem hinderde aan zijn herderlijk werk onder de Negers te arbeiden. Hij kon zich

over de drie bekeerden, Anna, haar man en broeder Abraham, hartelyk verheugen, en genoot de dagelyksche omgang met hen.

Onder vele voorkomende afwisselingen waren toch duidelijke sporen van hun opwassen in de genade en kennis van Jezus Christus in hun te bespeuren.

Leonard Dober bleef slechts tot April in zijne eigene woning in *Tappus*, daar hij zich liet welgevallen de aanstelling van den heer Adriaan Beverhout aan te nemen, als opziener van zijne kleine katoen-plantage, aan het oosteinde van het eiland, slechts uit achttien Negers bestaande.

Hij had nu reeds sedert anderhalf jaren niets van *Hernhut* vernomen, en tot dusver vergeefs, ook bij de aankomst van onderscheidene schepen, op brieven uit de Gemeente gehoopt. Den 11 Junij hoorde hij weder dat er een schip was aangekomen, en daar hij slechts een mijl van de haven af woonde, zond hij een Neger uit, om te vernemen waar het schip van daan kwam. Dewijl deze hem te lang uitbleef, bleef hij 's avonds zelf dien weg op, zette zich neder bij een wachtvuur, om daar de terugkomst van den Neger af te wachten. Op eens stonden zijn geliefde Tobias Leupold en twee andere broeders, Schenk en Miksch, voor hem, die dadelijk, na de aankomst van het schip, hem opzochten. De vreugd was onbeschrijfelijk groot aan beide zijden. Zij bragten den ganschen nacht onder levendige gesprekken door, maar het berigt, dat een groot gezelschap van veertien broeders en vier zusters medegekomen was, om tevens ko-

lonisten te zijn, en, op het verlangen van den Opperkamerheer von Pless, eene plantage in *St. Cruz* aan te leggen, bekommerde hem niet weinig, daar hij, kennis van het land dragende, de treurige afloop van die onderneming vooruitzag. Kort na hunne aankomst werden ook tien leden van dit gezelschap het offer van het ongezonde klimaat, van dit met boomen en struiken geheel begroeide eiland.

De bovengenoemde broeders hadden aan Leonard Dober de tijding medegebragt, dat hij, in de plaats van den overledenen Martin Linner, tot opziener der Gemeente in *Hernhut* verkozen was.

Daar deze aanstelling zijn spoedig vertrek naar *Europa* vorderde, gaf hij zijne dienst bij den heer Beverhout op, en ging naar *Tappus*, om bij de hand te zijn, wanneer er een schip zou vertrekken, en ondertusschen nog de broeders aldaar van nut te kunnen zijn. Zijn afscheid van de bekeerde Negers had plaats met een hartroerend gebed, waarbij hij hun op het hartelijkst en nadrukkelijkst vermaande tot volharding in het geloof aan den Heer Jezus. Zijn vertrek volgde den 12 Augustus, met hetzelfde schip, waarop de achttien kolonisten voor *St. Cruz* aangekomen waren. Hij nam een Negerjongen mede, Oly genaamd, ongeveer zeven jaren oud, uit de Loango natie. In een gevecht, waar de vader en de broeder van dezen jongen het leven hadden verloren, werd hij gevangen, op een slavenschip verkocht en naar *St. Thomas* gebragt, waar de broeders hem

kochten en Carmel noemden. In het vervolg bleek hij een lief, gehoorzaam kind te zijn, meer dan men onder die natie verwacht had. Men had hem eerst voor den Graaf Gersdorf bestemd, maar men behield hem in *Hernhut*. Daar hij weldra door de genade tot betere inzichten kwam, en verlangen toonde gedoopt te worden, werd hij in Augustus 1735 te *Ebersdorf* door den hofprediker Steinhofer gedoopt, als eersteling uit de Negers, en Josua genoemd. Hij ontsliep in den Heere in *Hernhut*, den 28 Maart 1736. Een zijner doopgetuigen was Friedrich Martin, die spoedig daarop naar *St. Thomas* reisde, om het door Leonard Dober begonnen werk voort te zetten.

Deze laatste kwam den 27 November 1734 te *Kopenhagen* en den 5 Februarij 1735 te *Hernhut* aan. Zoo eindigde deze getrouwe dienaar van Jezus Christus zijne bijna tweejarige pogingen om de Negers in *St. Thomas* met den Heiland bekend te maken, waardoor de weg gebaad werdt tot het groote Zendelingswerk, hetwelk sedert dien tijd door den Heer, aan de broeders is toevertrouwd.

Behalve de vier Negers, aan wien de goddelijke kracht van het verkondigde Evangelie zich bewezen had, en die in liefde met elkander verbonden waren, ontdekte men dat nog in verscheidene harten het goede zaad, dat onder tranen en gebeden was uitgestrooid, was opgekomen en vrucht had gedragen. Hij had eene kleine gedachte van zich zelf, en dankte den Heiland dat hij niet was te leur gesteld in zijne verwachting.

A A N H A N G S E L.

Den 21 Augustus 1832, is het honderd jaren geleden, dat de eerste Zendingen van *Hernhut* vertrokken zijn naar het eiland *St. Thomas*, in de Deensche West-Indiën, en daardoor den grond gelegd is tot den arbeid der Evangelische broeders onder de Heidenen. Dat werk, dat toen met geringe middelen, en naar menschen berekeningen met weinig hoop op goed gevolg, maar met een vast vertrouwen op God begonnen werd, heeft door Gods zegen eene alle verwachting te boven gaande uitwerking gehad; alleen op dat veld, waar men het eerste zocht te arbeiden, op de drie West-Indische eilanden die aan *Denemarken* behooren, bloeijen thans zeven Zendingenposten, alwaar aan meer dan aan 9 à 10000 Negers het Evangelie verkondigd wordt.

Om zich nog een denkbeeld te kunnen vormen van het allengs zich uitbreidende Zendingenwerk op de drie Deensch West-Indische eilanden, dient: dat, na een' zevenjarigen arbeid der broeders, tijdens het bezoek van den Graaf van Zinzendorf, het getal van hen, die in *St. Thomas* het Evangelie met graagte aanhoorden, tot 7 à 8000 aangegroeid was.

Toen den 21 Augustus 1782 het vijftigjarige bestaan der Zendingenpost op alle de drie eilanden plegtig gevierd werd, beliep het getal der nog levende volwassen gedoopte Negers 6452, en dat van de gedoopte kinderen 2000. Sedert is het getal niet aanmerkelijk veranderd, daar toen reeds de werkzaamheden der broeders

zich over de geheele eilanden uitstrekten, en de Negerbevolking in de laatste vijftig jaren niet veel vermeerderd is. Tegenwoordig is het getal van hen, die de verkondiging van het Evangelie bijwonen, ongeveer 9 à 10000. Zoo als men zich ligt voorstellen kan, valt bij eene zoo groote schaar van toehoorders, het zaad van het Goddelijk woord bij velen slechts onder de doornen, of op een' steenachtigen grond, of zelfs langs den weg, en brengt geene blijvende vrucht. De gedoopte en bekeerde Negers blijven aan vele verzoekingën blootgesteld, en hunne diep ingewortelde vroegere neigingen, komen dikwijls weër boven, hoezeer zij uitgeroeid schenen. Op alle de Zendelingsplaatsen blijft het voortdurend, dat er altoos eenige Negers zijn, die van wegens hun, het Evangelie onwaardig gedrag, voor korteren of langeren tijd, van de gemeente moeten uitgesloten worden.

Daarentegen levert de geschiedenis der Zendingen ontelbare vertroostende en verblijdende voorbeelden op, dat zulke afgedwaalden weder zijn teruggekeerd, en in vervolg van tijd vaster geworteld zijn geworden, of dat zij op hun ziekbed zich met berouw tot den Verlosser van zondaren hebben gewend, en bij Hem genade en vergeving gevonden hebben. En hoe vele duizenden blijven er niet over, bij wien het woord in eene vruchtbare aarde gevallen is, die door hunne denkwijze en wandel, levendige bewijzen geworden zijn, dat het Evangelie eene Godskracht bezit, om zalig te maken allen die hetzelfde gelooven.

Zoo overvloedig is de wensch van Leonard Dober vervuld, die naar *St. Thomas* vertrok, met het voornemen zijne vrijheid, ja alles op te offeren, indien slechts ééne ziel daardoor voor den Heiland kon gewonnen worden.

A 243 140 5

Bij M. WIJT & ZONEN, Drukkers van het Nederlandsche Zendinggenootschap, worden ook uitgegeven de navolgende Kleine Stukjes.

Cents.

1. Evangelische herinneringen aan Kranken.	2 15
2. Over het nuttig Kerkgaan.	- 10
3. Over het doen van Belijdenis.	- 10
4. Een woord voor mensch, die niet tot kerk kunnen gaan.	- 10
5. Het Christendom beschaamd door Heidenen	- 10
6. Evangelische herinneringen aan Bedroefden.	- 22½
7. Evangelische herinneringen aan Vaders en Moeders.	- 20
8. Een woord aan Vaders en Moeders over den Doop.	- 05
9. Over het allerbeste Boek.	- 10
10. Onderwijs over het Bijbellesen.	- 25
11. Levensgeschiedenis van den grootsten Man.	- 25
12. Iets over het Avondmaal.	- 15
13. Opwekking tot de huiselijke Godsdienst.	- 15
14. Zamenpraak tusschen drie vrienden over de Wedergeb.	- 07½
15. Het leven van William Kellij.	- 15
16. Drie zamenpraken tussch. een Leersaar en een Huism.	- 15
17. Het dorp Eerenhoef, tot vorigen welvaart hersteld.	- 25
18. Het nadeel van het bij de straat loopen der kinderen.	- 20
19. Waarschuwing tegen de Ontucht.	- 30
20. Iets voor herstelden uit krankheid.	- 20
21. Iets voor Gevangenen.	- 45
22. Geschenk der Christelijke liefde voor kinderen.	- 32½
23. Geschenk voor Lidmaten der Christelijke kerk.	- 25
24. Heb ik wel genoeg voor de Eeuwigheid?	- 20
25. Tweede Geschenk der Christelijks liefde voor kinder.	- 25
26. Voor Dienstboden.	- 25
27. Over de Feesten.	- 15
28. Iets voor Armen.	- 10
29. Jezus, de geneesmeester van kranken.	- 12½
30. Evangelische Herinneringen aan oude Liedren.	- 22½
31. Verzamel. van leerz. brieven en opwekkende verhalen.	- 20
32. Opwekking tot weltevredenheid.	- 20
33. Een goed woord aan Christenouders over de opvoeding.	- 20
34. Franke, de kracht des Geloofs.	- 15
35. Schets van het leven van Afrikaner.	- 10
36. Waarschuwing tegen het Kwaadspreken.	- 10
37. Iets over de Zeli kennis.	- 20
38. Een woord van onderrigt en troost in Storf huizen.	- 25
39. Men doet niet, wat men kan.	- 17½
40. Chr. onderrigting en raad, tot herst. van Moed en Hope.	- 25
41. Waarom word ik niet beter?	- 25
42. Wie zijn, hier op aarde, de gelukkigste menschen?	- 20
43. Gedenk te Sterven.	- 25
44. Het Voorbidden, een pligt der Christelijke liefde.	- 17½
45. Opwekk. tot deelnoming in het Maandel. Gebod.	- 27½
46. Troostwoord voor Christenen, in alle wederwaardighed.	- 17½
47. Bijbelsch Leesboek voor Kranken.	- 20
48. Iets uit het leven van Felix Ness, Pred. der Waldenzen	- 25
49. Het Geloof in Jesus Christus, naar Joh. VI.	- 25
50. De Christelijke Ofsenschool, naar 2 Petri I: 5-11.	- 27
51. De Goede Herder.	- 32½
52. Bijbelsch Onderwijs over 's Menschen Bekeering.	- 22½
53. Genade en Pligt.	- 25
54. Geschenk aan allen die Gods woord mogen hooren.	- 32½
55. De Zelfsbesprooving.	- 25
56. Het wandelen als kinderen des lichts.	- 25
57. Een woord aan allen, die wenschen het beste voorbeeld na te volgen.	- 25
58. Iets over het Geweten.	- 25